

मुं ३०
उप०
२॥

मूढाः अंधेनैव नीयमाना यथांधाः॥ अविद्यायां बहुधा वर्तमाना वयं
कृतार्थाः इह मिन्यति बालाः॥ अन्धमिणेन प्रवेदयंति रागात्ते
नातुराही॥ लोकाश्च्यवन्ते॥ इष्टं पूर्तमन्यमाना वरिष्ठं नान्यद्वेद्यो
वेदयंते मूढाः॥॥॥ नाकस्पष्टं तु कुर्वन्ते नु नृत्वे मंलोकं हीनतरं
वा विप्रंति॥ तपः श्रद्धेयेषु पच संत्यर एषां ता विद्वांसो मैस्तपचर्यां
चरंतः॥ सूर्यद्वारेण ते विरजाः॥ अतियत्रामृतः स पुरुषो ह्यव्यया
स्मापरीक्ष्य लोकाः कर्मचितान् ब्राह्मणो निर्वेदनायान् नास्त्यकृतः उप०
२॥
॥ तेन॥ तद्विज्ञानार्थं स गुरुमेवाभिगच्छेत् समिप्राणिः श्रोत्रियं ब्रह्म

यथा मुदी

रि

ॐ
॥ २॥
॥ ३॥
॥ ४॥
॥ ५॥
॥ ६॥
॥ ७॥
॥ ८॥
॥ ९॥
॥ १०॥
॥ ११॥
॥ १२॥
॥ १३॥
॥ १४॥
॥ १५॥
॥ १६॥
॥ १७॥
॥ १८॥
॥ १९॥
॥ २०॥
॥ २१॥
॥ २२॥
॥ २३॥
॥ २४॥
॥ २५॥
॥ २६॥
॥ २७॥
॥ २८॥
॥ २९॥
॥ ३०॥
॥ ३१॥
॥ ३२॥
॥ ३३॥
॥ ३४॥
॥ ३५॥
॥ ३६॥
॥ ३७॥
॥ ३८॥
॥ ३९॥
॥ ४०॥
॥ ४१॥
॥ ४२॥
॥ ४३॥
॥ ४४॥
॥ ४५॥
॥ ४६॥
॥ ४७॥
॥ ४८॥
॥ ४९॥
॥ ५०॥
॥ ५१॥
॥ ५२॥
॥ ५३॥
॥ ५४॥
॥ ५५॥
॥ ५६॥
॥ ५७॥
॥ ५८॥
॥ ५९॥
॥ ६०॥
॥ ६१॥
॥ ६२॥
॥ ६३॥
॥ ६४॥
॥ ६५॥
॥ ६६॥
॥ ६७॥
॥ ६८॥
॥ ६९॥
॥ ७०॥
॥ ७१॥
॥ ७२॥
॥ ७३॥
॥ ७४॥
॥ ७५॥
॥ ७६॥
॥ ७७॥
॥ ७८॥
॥ ७९॥
॥ ८०॥
॥ ८१॥
॥ ८२॥
॥ ८३॥
॥ ८४॥
॥ ८५॥
॥ ८६॥
॥ ८७॥
॥ ८८॥
॥ ८९॥
॥ ९०॥
॥ ९१॥
॥ ९२॥
॥ ९३॥
॥ ९४॥
॥ ९५॥
॥ ९६॥
॥ ९७॥
॥ ९८॥
॥ ९९॥
॥ १००॥

मुं ३०
उप०
३१

यस्य रसो मां भर्जयौ धवयः दधे च्यां पुमान् रेतः सिं वतियोषि
तः ॥ ३॥ अजाः पुरुषात्संप्रसूताः तस्माच्च सामप्रभृदि दीक्षा ॥ ६
॥ ३॥ विजातः को दक्षिणः ॥ ३॥ संवत्संश्च यजमानश्च लो
काः सोमोऽत्र पवते यत्र सूर्यः ॥ तस्माच्च देवा बहुधा संप्रसूताः
माध्यामनुष्याः पशवो वयं भिः ॥ प्राणापानौर्वाहियवौ तपश्च
॥ द्वा सत्यं ब्रह्म चर्यं विधिश्च ॥ स तप्राणां प्रभवन्ति तस्मात्सप्तः ॥ वि
धः सानिधः सप्त होषाः सप्त ॥ ३॥ पेलोकापेधु वरंति प्राणा गुहाश्च
या विहिताः सप्त सप्तः ॥ अतः समुद्रा गिरयश्च सर्वेऽस्मात्स्यं दंते
॥ संभवः सर्वरूपाः ॥ अतश्चैवां ओषधयोरस्मा येनैव नृत्तैस्तिष्ठते
॥ ३॥

उप०
३॥

३०
॥ ३॥ पुनरतस्मा ॥ पुरुषरं वदंति ॥ ३॥ मितपो ब्रह्म परा मृतः ॥ एतद्यो
॥ ३॥ निहितं गुहायां सोमो विद्या ॥ ३॥ धाविः करतीह सोम्य ॥ ३॥ जाविः सानि
॥ ३॥ हितं गुहा चरं नाम महत्सदं मत्रैतत्सर्वं ॥ मर्षितं प्राणान्निमिषच्च ॥ यदे एज
॥ ३॥ तज्ज्ञानसदं सदरेण्यं परं विज्ञानाद्यद्वरिष्ठं प्रजानां यद्विभद्यदण
॥ ३॥ योऽपुच्योऽस्मिन् लोकानि हितानि ॥ विनश्च ॥ ३॥ सदेतद्वदं ब्रह्म सप्राण
॥ ३॥ सतु वा ॥ ३॥ मनः ॥ ३॥ तदेतत्सत्यं तस्मिन् तदेदं व्यं सः ॥ ३॥ विद्धि ॥ ३॥ धनुर्गृही
॥ ३॥ तौपनिषत् ॥ ३॥ त्वं शरं ह्युगाय ॥ निशितं संधयी ॥ ३॥ जाय म्यतद्वावग
॥ ३॥ तनये ॥ ३॥ तालिस्तदेवादारं सोम्य ॥ विद्धि ॥ ३॥ प्रणयौ धनुशरोऽहमा ब्रह्म
॥ ३॥ तस्य मुच्यते ॥ ३॥ अप्रमत्तेन वेदं शरं तन्मम मदे ॥ ३॥ यस्मिन् द्योः ॥ ३॥

न

[illegible][illegible]

पैत्रि॥ पातो हि व सर्वं तैर्विजातिदिज्ञानचिदाभ्रवतेनातिवा
ह॥ आत्मर्काड॥ आत्मरतिः क्रियावानेव ब्रह्मविदावरिष्ठः॥ स
त्येनलन्यस्तपसाह्येय आत्मा सम्यक्ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यं॥
अंतःशरीरे ज्योतिर्मयो हि प्रज्ञाप्यंति प्रतमः दीणदोषाः॥
वजयति नः च तं सत्यं तं पावित्तो देवधानः॥ येनाक्रमं त्य
वायाह्यासकामायत्रतत्सत्परमपरमं निधानं॥ बृहच्चतद्विव्यमचि
त्यरूपं सूक्ष्माच्चतत्सूक्ष्मतरो वेत्ताति॥ इनात्सु दूरेतदिहान्तिकेच
पश्यस्वैवैव निहितं पुहायं॥ नयस्व आरुह्यतेनापिवाचाना
न्येदेवैस्तपसाकर्मणावा॥ ज्ञानप्रसादेन विशुद्धसत्त्वस्ततस्तुते

उप ०
५॥

पश्यते निदुःखं ध्यापनाः॥ एवागुत्तमाचितसावेदिनव्योयारि
न्याणं च धासं विवेश॥ प्राणे श्रितं सर्वमोतं प्रजानां यास्मन्विशु
चित्तं॥ यत्येष आत्मा॥ यं यं लोकं मनसा संविनाति विशुद्धसत्त्वः
कामपत्तयेयां श्रवकामान्॥ तंतं लोकं जयते तं श्रवकामांस्तस्माद्वा
भक्तं त्यच येदूतिका म॥ पा॥ सवेदैतत्परं ब्रह्मधाम प्रवविशं
निहितं नातिशुभं॥ उपासते पुरुषं येत्यकामास्तेशुक्रमे तदति
वर्तते धीराः॥ कामान्यः कामयते मन्यमानः सकामनिर्जायते
तत्र तत्र॥ पर्याप्तकामस्य कर्तृत्वनस्ति हैव सर्वप्रविलीयं तिका माः॥
आत्मा प्रवचनेन लब्धो न मेधयान बहुना श्रुतेनायमेवैष वृ

350

३५०

三

[illegible]

तथावर्तमानः प्राणः प्रजानामुदययेष्वसूर्यः ॥ संवत्सरो वै प्रजापतिस्त
स्यायनेदक्षिणं चोत्तरं च तद्येह वै तदिष्टा पू तैक्कतमित्यपासते ॥ ते चो
द्मसमेव लोकमभिजयंते त एव पुनरावर्तते स्मादौ ऋषयः प्रजाका
मादक्षिणं प्रतिपद्यंते एधह वै रयिर्यः पितृयाणो चोत्तरेण तपसा ब्रह्म च ये
णाश्र्वविद्ययात्मानमन्विष्ट्यादित्यमभिजयंते ए तद्वै प्रा
णानामायतनमेतदमृतममयमेतत्परायणमेतस्मान्न पुनरावर्तते इत्य
षनिरोधस्तद्देवश्लोकः पंचपादं पितरं द्वादशाक्षतिं दिवजाहुः परे
जद्वै पुरीषिणं ॥ १ ॥ थिमे अन्यदुपरिविचक्षुः संप्रचक्षेत्र जाहुरापि
मिति मां सो वै प्रजापतिस्तस्य नृणां पक्ष एव रयिः शुक्रः प्राणस्त
स्मादौ ऋषयः शुक्र इष्टुं कुर्वती तर इतरस्मिन्नहोरात्रो वै प्रजापति

त

प्रश्नः

अप० तं विवक्ष्यते विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 वृत्तं नवतयद्विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 प्र० तं विवक्ष्यते विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 साधनं तत्तेषां विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 तेनामं विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 अणुं नमाहीव विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 रंतेकतं विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 शोहवा एव विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं
 शमिवदं विरेवरीयः प्राणवाते कश्चित् विचारस्तु पुञ्जं

उप १२॥

वाचमामोहमापद्यर्थहमेवेतत्पंचधात्मानं प्रविनयेत द्वाणमवष्टन्य
 विधारयामीति तेषां हृधानां बभूवुः सोमिमानाद्ध्वं सुक्रमत इव तस्मिन्नु
 क्रामत्यथेते सर्व एवोर्कमिंते तस्मिंश्च प्रतिष्ठमाने सर्व एव प्रतिष्ठंते
 तद्यथा मद्भिर्कर्मधुकरा जानमुक्तामंतं सर्वा एवोर्कमिंते तस्मिंश्च प्रति
 स्थिर्नैसर्वा एव प्रतिष्ठंते एवं वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रं च ते प्रीताः प्राणं सुचंचत्येव
 गिनस्तपत्येव सूर्य एष पर्जन्यो मघवानेष वायुः एष पृथिवीरयिर्देवः सदस
 चामृतं च पत्नः अरा इवरथनामौ प्राणे सर्वे प्रतिष्ठितं ॥ अचो यजुंषिसामा
 नियतः क्षवं ब्रह्मचः प्रजापतिश्चरसिर्गमिंत्वमेव प्रतिजायसे ॥ तुभ्यं प्राण
 प्रजास्तिमा बलिहरंति यः प्राणेः प्रतिष्ठितः ॥ देवानामसि बह्विंशतमपि

प्रश्न
उप०
१३॥

तृणां प्रथमा स्वधा ॥ क्रवीणां चरितं सत्यमथ वो गिर सामसि ॥ इन्द्रं
प्राणतेजसारुद्रोऽसिपरिरक्षितः ॥ त्वमंतरिक्षे चरसि सूर्यस्तं ज्योतिषां
पतिः ॥ यदा त्वमनिवर्षस्य धेमा प्राणते प्रजाः ॥ जानेदं पास्तिष्ठंतिका म
यान्नेमविष्यतीति ॥ वात्सवं प्राणो कक्रधिरर्तविश्वस्य सत्यतिः ॥ वयमाद्य
स्य दातारः पिता त्वमातरि श्वनः ॥ याते तनूर्वाचि प्रतिष्ठिता याश्चोत्रे याचं
षि ॥ यच्च मनसि संतता शिवांतां कुरु मोक्रमीः ॥ प्राणस्येदं वशे सर्वत्रिदिवे
यत्प्रतिष्ठितं ॥ माते वपुत्रा रक्षस्व श्रीश्रपतां च विधिहिन इति ॥ २॥ अ
थ हैनं कौमत्यं श्वलायनः पाष्ठमगावन्कुत एष प्रारो जायते कथमाया
त्यसिंछुरी रजात्मानं वा प्रविमज्ज वयं यातिष्ठते केनेकमेते कथं वा

स्त

उप०
१३॥

श्रवा

तितोः पुनरुदयतः प्रचरं त्येवं हैवैतत्सर्वं परे देवे मनस्य जीमते तन्नत
त्येष पुरुषो नष्ट एति न पश्यति न जेषति न रसयति न स्पृशति न वि
दते नास्ते नानंदयते न विस्तरजते न धायते स्वपितीत्या चक्षते प्रा
एवैतस्मिन्पुनरेजाग्रतिगार्हपत्यो हवा एषो पानो व्यानो न्वाहार्यपचनो
यद्राहं पस्यात्पणीयते प्रणयनीयः प्राणो यदुर्ध्वं स निश्वासो दे
तावदुत्तीसमं न्नयति स समानो मनो हवा वयजमान इष्टफलमेवो
नस्स एनं यजमानं हरहर्षं ह्यगमयत्यत्रैष देवः स्वप्ने महिमानमनु
वतियदुर्ध्वं दृष्टमनु पश्यति श्रुतं ते मे वार्यमनु शृणोति दृशितं ते रे श्व
प्रत्यनु रतं पुनः पुनः प्रत्यनु वतियदुर्ध्वं दृष्टमनु पश्यति श्रुतं चा
चा ननु नृते च सच्चा सच्च सर्वं पश्यति दृष्टं चा दृष्टं चा प्रातं चा दुनूतं

५५०
उप०
१६॥

वर्ततयः पुनरेतं विप्रवेद्यो भित्तौ नवः हरेण परं पुरुषमाध्यायीत
 सतेजसि न्यमं पणो मया नृणां सच विनिर्मुच्यते एवं ह वै स
 जना विनिर्मुक्तः स सामानिरुन्नीयते ब्रह्मलोकं स एतस्माज्जी
 तयः नात्यगा परपुं शये पुरुषः चेतो हतो श्वो कौमवतः तिस्रो
 मात्राः रत्या मत्यः प्रयुक्ता अन्योन्यसक्ता अनविप्रयुक्ताः ॥ क्रिया सु
 बाह्या न्यंतरमध्यमा सुसम्यक् प्रयुक्ता सुनकं पतेत् ॥ अग्नि
 रेतं युजुर्मरुतरि चैसा मनिर्वलकवयो वेदयंते ॥ तमो कारेणो
 दासिना न्दिति विदाः तत्र ह्यंतमजरममृतममघं परं चेति ॥ पा॥
 अथ हेनं सुकेशा नारदाजः पृच्छन् गावनरि हिरण्यनामकौ सत्यो राज
 पश्यतः

उप०
१६॥

पुत्रो मा पुष्ये नं प्रश्नमपृच्छत् षोडशकलं मारदाजपुरुषं वेत्यतम
 इकुं नृणां वनाहमिमं वेदयद्यहमिममवेदिषं कथं तेनावह्यमिति
 सख्यो रथपरिशुष्य च तियो नृतमगिवदति तस्मान्नाहम्य
 नृतं वक्तुं सतृष्णां रथमारुह्य प्रववाजतं त्वाष्ट्रमिकासो पुरुष इति
 तस्यै स होवाच हैवांतः शरीरे सोम्य स पुरुषो यस्मिन्नेताः षोडशक
 लाः प्रभवन्तीति स इत्थं चक्रे कस्मिन्नहमुक्तांत उक्तांतो मविष्यामि क
 स्मिन्वा प्रतिष्ठिते प्रतिष्ठास्यामीति स पाणमस्तु जत प्राणा हृद्गो रं
 वयुर्जीति रापः पृथिवी द्रियं मनो नमन्ना दीर्यतपो मंत्राः कर्मलोकालो
 केषु च नाम च स यथेमानद्यः स्यंदमानाः समुद्रायणाः समुद्रं

प्र
उ०
१७॥

पाप्यास्तां शोभे तासां नाम प्रपे समुद्र इत्येवंपोच्यत एवमेवा
स्य परिदृष्टमाः

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

पुरुषपाप्यास्तां गच्छंति मिथे ते चासां नाम

प्र

उप

७॥

ह्यममिधत्ते कथमध्यात्ममिति तस्मै सहोवाचातिप्रश्नान् ह्यसिबुद्धिः

सीतितस्मात्तेहं ब्रवीम्यात्मन एषाण जायते यथे वा पुरुषे ह्यौयैति वि

नेतदा ततं मनो कृतेनायात्यसिंशरीरे यथा संप्राडेर्वाधेत्

कृत्वा एतान् ग्रामानेता नृणां मानवितिष्ठ स्वेष्टे वमेवेष प्राण इत र

नृपृथक् पृथगेव सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

णाः स्वयं प्रतिष्ठेते मध्ये तु सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

सन्निधत्ते पाप्यप्युपांतं नृणां त्रैमुखनासिका

नपाप

प्रश्न०
उप०
१२॥

नः प्रथियायां देवतासेषा पुरुषस्यार्पणमवष्टभ्यन्तरायदाकाशः सस-
मानो वायुर्व्यानस्तेजो हवा उदानस्तस्मादुपशान्तेतेजाः पुनर्मूर्तिमि-
द्विधैर्मनसि संपद्यमानैर्यच्चित्तस्तेनैव प्राणमायाति प्राणस्तेजसादु-
क्तः सहात्मना यथा संकल्पितं लोकं नयति यरावं विद्वान्प्राणं वेद नहा-
स्य प्रजाहीयते मृतो न वतितदेव श्लोका उपतिष्ठा यतिं स्नानं विभुत्वं चै-
व पंचधा ॥ अथात्मैव प्राणस्य विज्ञायामृतमश्नुते विज्ञायामृतमश्नु-
त इति ॥ ३ ॥ ६ ॥ अथ हे नमो योगीश्वर्यः पप्रच्छ भगवन्नेतस्मिन्पुरुष-
कार्त्तने स्वपंतिकान्यस्मिन्नाश्रितिकतर एष देवः स्वप्नान्यश्रितिकस्येत-
त्सुखं भवति कस्मिन्नु सर्वे संप्रतिष्ठिता मवन्तीति तस्मै सहो वाचयथा-
गाः सुमरीचयोर्कस्यासंगहृतं सर्वा एतस्मै स्तेजो मंडलरकी मव-

उप०
१३॥

॥ ६ ॥ ३ ॥

सहना ववत् ॥

ॐ उशान्ते वै वाजश्रवसः सवेदसंदहो ॥ तस्य हनचिकेतानाम-
पुत्र आसत् ॥ हकुमारसंतं दक्षिण सुनीयमाना सुश्रद्धा विवेश ॥ स-
पीतो दकाजग्धत् एण दुग्धहो हानिरिंद्रियाः ॥ अनंदानामते लो-
कास्ता ॥ सगच्छति तादृक् सहो वाचपितरं नतकस्मै मांदास्यसी-
ति द्वितीयं तृतीयं तहो वाचमस्य वेत्वा ददामीति बहुना मे मिप्रथमो-
बहुना मे मि मध्यमं किं स्विद्यमस्य कर्तव्यं यन्मया द्यकरिष्यति ॥
अनुपश्यथ या पूर्वे प्रतिपश्यतथा परे ॥ सस्यमिव मर्त्यः पच्यते सस्य-
मिवाजायते पुनः ॥ वेद्या न रत्यदिशत्यतिथिर्ब्राह्मणो गृहान् रतस्ये-
तां शान्तिं कुर्वन्ति हरवेव स्वतो रकं शाप्रतीहो संतातं सूरतां चेष्टा पू-
र्तं पुत्रपशून् सर्वं नारादं ते पुरुषस्यां तपमेधसो यस्यानश्र-

आ

चसतिब्रह्मणोऽहेतिस्वोरात्रीर्यद्वात्सीर्गहेमेनमन्त्रब्रह्मन्नतिपि
 नमस्यः नमस्तेस्तुब्रह्मन्वस्तिमेस्तु तस्मात्प्रतित्रीनवरान्चूणी
 यः शान्तसंकल्पः सुमनायथास्याद्दीप्तमन्युर्गीतमोमामिमृत्योत्वत्पु
 रुष्टंमामिवदेत्प्रतीतएतत्रयाणोप्रथमंवरंवृणोत्यथापुरस्ताद्
 विताप्रतीतओहालकिरासुरिर्मत्पुष्टः सुखंरात्रीःशयिता
 दीतमन्युस्तददृशिर्वन्मृत्युमुखात्पुक्तं॥स्वर्गलोकेनमयंकिं
 चनास्तिनतत्रत्वनजरयाविभेतिउमेतीर्त्वा॥शनायापिपासेशो
 कातिगोमोदतेस्वर्गलोकेसत्त्वमग्निंस्वार्थमध्येमृत्योप्रबुहि
 तंश्रद्धधानायमहं॥स्वर्गलोकाज्जन्तत्वंमजंतएतद्वितीयेनवृणो

पतेपद्मामितदुमेनिबोधस्वार्थमग्निंनचिकेतंप्रजानन्जनंतलो
 काग्निमथोपतिष्ठंविद्वित्वमेतंनिहेतंगुहायां॥लोकादिमग्निंतमु
 जावतस्मै॥इष्टकायावतीर्वाययावा॥सचापितत्प्रत्यवदद्यथोक्त
 मथास्यत्यः पुनरेहतुष्टः॥तमब्रवीत्प्रीयमाणोमहात्मावरंतवे
 द्यददामिभूयःतवैवनाम्नाप्रवितायमग्निःसंकंचेमामनेकरूपां
 गुहायां॥त्रिणाचिकेतस्वामिरत्यसंधिंत्रिकर्मकृत्तरतिजन्ममृत्यु॥
 ब्रह्मजरंदेवमीड्यंविदित्वानिचायेमांशान्तिमत्यंतमेति॥त्रिणाचि
 केतस्वयमेतद्विदित्वायएवंविद्वांश्चिनुतेनाचिकेतं॥समृत्यपाशा
 न्युरतः॥एतद्विदित्वाकातिगोमोदतेस्वर्गलोके॥एषतेनिर्नचिकेतःस्व

र्थायमवृणीषाद्वितीयेनवरणएतमग्निंतं वैवप्रवह्यंतिजनास
 स्तृतीयंवरंनचिकेतोवृणीष्वयेयंप्रेतेविचिकित्सामनुष्येस्ती
 त्येकेनायमस्तीतिचैकेएतद्विद्यामनुशिष्टस्तयाहं वराणामेव
 रस्तृतीयः॥देवैरत्रापिविचिकित्सितंपुरानहिमुज्जेयमाणुरेष
 धर्मः॥अन्यंवरंनचिकेतोवृणीष्वमामोपरोत्सीरतिमास्तृजेनं॥देवै
 रत्रापिविचिकित्सितंकिलत्वंचमृत्योयन्नसुज्जेयमास्यवक्ताचा
 स्थत्वादृगन्योनलन्योनानन्योवरस्तुल्यएतस्यकश्चित्तराशतायु
 षःपुत्रपौत्रानवृणीष्वबहून्पशून्हस्तिहिरण्यमश्वान्भूमेर्महदा
 यतनंवृणीष्वस्वयंचजीवतारदोयावदिहसि॥एतत्तुल्यंयदिमन्य

हं प्रविष्टौ परमपराद्धौ। अथायात पौब्रह्मविदो वदन्ति पचादयो
त्रि मेच एतच्चिकेताः यः सेतुरीजानानामक्षरं ब्रह्म यत्परं। अस
यात तीर्थतां पारं नाचिके तं शके महि। आत्मानं रथिनं विद्विषारी
रं यद्यमेव त्वा। विद्वत्सारथिं विद्विषमनः पृथग्मेव चाण्डो। इयसि एव
स्ते नाह विद्वत्संयुगोचरा न। आत्मेन्द्रियमनुयुतं तो कित्वाहु
तो। वेदाः परस्वविज्ञानवान्भवन्मुक्तेन सायं। सायं स्यात्।
रा एव यस्यानि श्वा इव साथेः। यस्तु विज्ञानवान्। नान्यत्।
सदाशु विज्ञानसततदहमाप्नोति संसारं चाधि। तद्विद्वत्सु
ज्ञानवान्भवति समनस्कः सदाशु। यो सदाशु सदाशु।
उपस्त विज्ञानवान्भवति युक्तमनसः। तस्येन्द्रियाणि वश्यानि सदाशु।

क ४
उप ०
६॥

स्माद्व्योमजायेत॥ वित्तानसारथेर्धस्तुमनःप्रगृहवान्नर ॥ सा
ध्वनः परमाप्रेक्षितविशेषः परमं पदं ॥ इन्द्रियेभ्यः परा ॥ यो रूपा
भ्यश्च परं मनः ॥ मनस्तु परा बुद्धिर्बुद्धेरात्मा मयान्तरा ॥ महतः
परमव्यक्तमव्यक्तात्पुरुषः परः पुरुषान्तरपरं ॥ साक्षात्प्राप्य
परागतिः ॥ एतत्सर्वं धुनूतेषु गृह्येत्तान् प्रकाशयेत् ॥ दृश्यते त्वग्य
या बुद्ध्या ॥ सूक्ष्मं सूक्ष्मदर्शिनः ॥ यद्वेदाद्भूतं तीपात्रस्त
द्यद्येत्तान् आत्मनि ॥ ज्ञानमात्मनि महति निबन्धनं ॥ य
ज्ञानमात्मनि ॥ उ त्रिष्टुत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत ॥ दुरस्य धा उप
रा निशितः दुस्त्यया दुर्गे पथस्तत्कवयो वदन्ति ॥ अशब्दमस्पर्श

र य
उप
६

५४

मरूपमव्ययं तथारसन्नित्यमन्तरवच्च यत् ॥ अनाद्यनन्तं महतः प
परं धुनूते वाच्यं तं मत्स्यः सुखात्पुनः ॥ ना विवेकं मुपाख्या
नैर्मल्युपो नैर्मल्युपो ॥ उक्ताश्च त्वं न वापी ब्रह्म ले जे महीयते ॥
इमं परं त्वं न वाच्यं ॥ दुःखं संसादि ॥ प्रपतं प्रादुर्का लेवा तद
मं स्यात्कल्पते ॥ तदं स्यात्कल्पत इति तृतीयवल्ली ॥ पराचि
त्वा निव्यक्तं तत्त्वयं नृस्तस्मात् ॥ ग्राह्यं पश्यति नांतरात्मनः ॥ कश्चि
दीरपस्य गात्मानं मैतदावृत्तं चतुरमृत्वमिह न ॥ पराचः कर्मान
नुयंति वारं स्ते मस्यो र्यंति विततं या पाशं ॥ अथो धीरः अमृतं ॥ दि
त्वा धुनूते मधुं ये धिह न पार्थयंते ॥ येन नृपरं सांघं शब्दं ॥ यमेय
नान्तरं एते न विजानाति किमत्र पशियत रत द्वैतं ॥ यं गतं ॥ पारितो

क ४
उप०
३॥

उगुहाप्रविशतिष्ठंतीयाभूतिप्रिच्यपश्यतएतद्वैतत्वात्प्राज्ञाएनसंभवत्यदिति ईवतामयः
तं चैभौयेन नुपश्यति॥महांतंविभुमात्मानंमत्वाधीरोनशोचति॥य
इमंमध्वदं वेदात्मानंजीवमंतिकात्॥ईशानंभूतमव्यस्येतता दि न
जुगुप्सत एतद्वैतत्वात्॥यःपूर्वेतपसाजातमय्याःपूर्वमजायतागुहांप्रवि
शतिष्ठंतीयाभूतेभिर्व्यजायतएतद्वैतत्वात्॥अरण्येनिहितोजातवेदा
गर्भेइवसुन्दरोगमिणीमिः॥दिवेदिवईड्योजागुवदिहिविष्मदि
नुथेमिरमिरंतेद्वैतत्वात्॥यतश्चादितिसूर्योस्तयत्रचगच्छति॥तंदे
वाःसर्वेर्षितास्तदुनात्येतिकश्चनएतद्वैतत्वात्॥यदेवेहतदमुत्रयद्
मुत्रतदन्विह॥मृत्योःसमृत्यमाप्नोति यइहनानेवपश्यति॥मनसं
वेदमाप्रव्यंनेहनानास्ति किंचन॥मृत्योःसमृत्यमाप्नोति यइहनाने
वपश्यति॥अंगुष्ठमात्रःपुरुषोमध्यजात्मनितिष्ठति॥ईशानंभूतमव्य

उप०
(७॥)

यनतं विभुमात्मानंमत्वाधीरोनशोचति॥य
इमंमध्वदं वेदात्मानंजीवमंतिकात्॥ईशानंभूतमव्यस्येतता दि न
जुगुप्सत एतद्वैतत्वात्॥यःपूर्वेतपसाजातमय्याःपूर्वमजायतागुहांप्रवि
शतिष्ठंतीयाभूतेभिर्व्यजायतएतद्वैतत्वात्॥अरण्येनिहितोजातवेदा
गर्भेइवसुन्दरोगमिणीमिः॥दिवेदिवईड्योजागुवदिहिविष्मदि
नुथेमिरमिरंतेद्वैतत्वात्॥यतश्चादितिसूर्योस्तयत्रचगच्छति॥तंदे
वाःसर्वेर्षितास्तदुनात्येतिकश्चनएतद्वैतत्वात्॥यदेवेहतदमुत्रयद्
मुत्रतदन्विह॥मृत्योःसमृत्यमाप्नोति यइहनानेवपश्यति॥मनसं
वेदमाप्रव्यंनेहनानास्ति किंचन॥मृत्योःसमृत्यमाप्नोति यइहनाने
वपश्यति॥अंगुष्ठमात्रःपुरुषोमध्यजात्मनितिष्ठति॥ईशानंभूतमव्य

स ३

क०
उप०
या

सीने विखेदेवाउपासते अस्य विसं
रस्युपदेहेनः दिहादिमुच्यमानस्य किमत्रापि एतदेतत्
नपाणिनः पनेन मयी जीवति कश्चन इति विमिने
तावुपाश्रितो हंतत इदं प्रवक्ष्यामि गुह्यं
एंप्राप्यात्मानवति गौतमा योनिमन्ये प्रपद्यते शरीरं तदेहेनः
एुमन्येनुसंयति यथा कर्मयथाप्राप्तं यथा सुतेषु जागर्ति
मंपुरुषो निर्मिमातदेव शुकंते ब्रह्मदेवास्तु तदेहेनः
काश्रितः सर्वदेहेनः कश्चन एतदेतत्
प्रविष्टो हंप्रपति हंप्रपति हंप्रपति हंप्रपति हंप्रपति

या वब्रह्मलोके इदं देवं पृथक्मावमुह्यस्तमयोचयतः पण्युत्पद्यमाना
नानां मत्वा धीरो न शोचति इदं देवमापरं मनो मनसः सत्यमुत्तमं
त्वादि महानात्मा महतो व्यक्तमुत्तमं अव्यक्तात् पुरो व्या
पको लिंग एव च यं ज्ञात्वा मुच्यते तं तुरमृतत्वं च गच्छति न संदृशेति
एति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनं हृदामनीषामनसापि कू
प्तो य एतद्विदु रमता सेन वेति यदा पंचावतिष्ठंते ज्ञानानि मनसा सह
ह ॥ बुद्धिश्च न विचेष्टिता माहुः परमां गतिं तां योगमिति मन्यंते स्थि
रा मिंद्रियधारणा अप्रमत्तस्तदा नवति योगो हि प्रज्ञवाप्य यो नैव वा
चानमनसा प्राप्तुं शक्यो न चक्षुषा अस्तीति बुवतो न्यत्र कथं तदुपलभ्यते ॥

कठ०
उप०
१०॥

अस्तीत्योवोपलब्धव्यस्तत्त्वमसि ॥ योः ॥ अस्तीत्योवोपलब्ध
स्तत्त्वमावः प्रसीदति ॥ १ ॥ अस्तीत्योवोपलब्धस्तत्त्वमावः प्रसीदति ॥
य अमर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ २ ॥ अमर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ २ ॥ अमर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ २ ॥
हं प्रथमः ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ३ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ३ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ३ ॥
हयस्य नाड्यस्तासामूर्ध्वं विद्यमानं तत्त्वमसि ॥ ४ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ४ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ४ ॥
त्वमेति विष्णुर्हृदयं कुरु ॥ ५ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ५ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ५ ॥
जनानां हृदये सन्निविष्टः ॥ ६ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ६ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ६ ॥
धैर्येण तं विद्याद्भुक्तममृतं तं विद्याद्भुक्तममृतमिति ॥ ७ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ७ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ७ ॥
चिकेतोऽथ लब्धविद्यामेतां योगविधिं चकृत्सन् ॥ ८ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ८ ॥ अथ मर्त्योमर्त्यो न वदन्ति ॥ ८ ॥

उप०
१०॥

सूपोबहिःश्व॥ वायुर्यथैकोऽनुवनं प्रविष्टोऽपंरूपं प्रतिरूपो बभूव॥ ए
कस्तथा सर्वभूतांतरात्मैरूपंरूपं प्रतिरूपो बहिःश्व॥ सूर्योऽपि सर्वलो
कस्य चक्षुर्न लिप्यते चान्द्रधैवीत्यदोषैः॥ एकस्तथा सर्वभूतांतरात्मा
न लिप्यते लोकदुःखेन बाह्यः॥ एकोऽशी सर्वभूतांतरात्मैरूपं बहु
धा यः करोति॥ तमात्मस्त्वेन उपश्यति धीरास्तेषां सुखं शाश्वतं नेत
रेषां॥ नित्यो नित्यानां चेतनश्चेतनानामेको बहूनां यो विदधाति क
मान्॥ तं तमस्त्वेन उपश्यति धीरास्तेषां शांतिः शाश्वती नेतरेषां॥ त
द्विददति मन्यते नैर्दृश्यं परमं सुखं॥ कथं नु तद्विजानीयं किमु नाति
विनाति वा॥ न तत्र सूर्यो नाति न चंद्रता रकं नेमा विद्युतो नाति कुतो

天

三

कठ

उप०
२१॥

यमितिः॥ तमेवमंतमनुभातिर्वैतसमासासर्वमिदंविनाति॥ इ
पंचमचद्वीसपूर्ण॥ २१॥ उच्चरूतोऽवाकशाखरघोषस्थसना
दिवशक्तदुस्तदेवः नृतमुच्यते॥ यस्मिंद्वोकाः श्रिताः
तत्तदुनात्यतिकश्चनएतदेतत्॥ यदिदंकिंचजगत्सर्वंप्राणरजति
निःसृतं॥ महदुपेवजमुद्यतंयएतद्विदुरमृतास्तेनवंति॥ ममर
स्यग्निस्तपति॥ मयस्तपति॥ स्येः॥ मयादिंद्रश्चवायुश्चमृत्कथं
तेपंचमः॥ इहदेहवैवेदोद्वेपाकशरीरस्यवित्तसः॥ ततःसर्गेषु
लोकेषुशरीरत्वापकाद्गाने॥ यथादर्शितयात्तनियथाऋषेःतथा
पितृलोके॥ यथासुपरीतदृशेनयथाधवलने॥ इत्यातपयोमि

ASHA ARCHIVES 3702

उप०
२१॥